

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE DANA HRVATSKE KNJIGE

NAGRADU »J U D I T A«
za najbolju knjigu ili studiju o hrvatskoj književnoj baštini
u 2010. godini
dobili su

AMIR KAPETANOVIĆ, DRAGICA MALIĆ
i KRISTINA ŠTRKALJ DESPOT

za knjigu

HRVATSKO SREDNJOVJEKOVNO PJESNIŠTVO
Pjesme, plačevi i prikazanja na starohrvatskom jeziku
Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2010.

O b r a z l o ž e n j e:

Knjiga *Hrvatsko srednjovjekovno pjesništvo (Pjesme, plačevi i prikazanja na starohrvatskom jeziku)* prva je potpuna hrestomatija i monografija starohrvatskih pjesničkih tekstova iz razdoblja od druge polovice 14. do druge polovice 16. stoljeća. Tekstovi su pisani starohrvatskim jezikom (čakavske i štokavske osnovice) i trima hrvatskim pismima (starom latinicom, glagoljicom i ćirilicom). Knjiga se sastoji od opsežne uvodne studije dr. Amira Kapetanovića i kritičkog izdanja svih pjesničkih tekstova navedenog razdoblja.

Uvodna studija donosi iscrpan opis starohrvatskoga pjesničkoga korpusa: analiziraju se problemi u klasifikaciji srednjovjekovnih pjesničkih tekstova (i srednjovjekovne književnosti općenito); odnos jezika i pisma, usmene i pisane književne tradicije; suodnos s povijesnim realitetom srednjovjekovlja, poetske i estetske te paleografske, grafijske i jezične značajke tekstova. Priložen je i popis izvora s podacima o mjestu gdje se čuvaju, signaturi, vremenu iz kojeg potječu,

sadržaju, porijeklu itd. Iznesena su i tekstološka transkripcijska načela prema kojima su tekstovi priređeni.

Osobito je važno naglasiti da se djela u ovoj knjizi ne objavljuju kao idealni predložak, rekonstruiran na temelju različitih sačuvanih inačica, nego su ravnopravno doneseni tekstovi svih poznatih inačica pojedinog djela. Ukupno su u knjizi *Hrvatsko srednjovjekovno pjesništvo* okupljena pedeset tri stihovana sastavka u sto jedanaest varijanata, sačuvanih u četrdeset dva izvora.

Svako je djelo popraćeno uvodnim osvrtom u kojemu se daju podatci o izvorima u kojima je sačuvano, provodi se jezična analiza, iznose se temeljne književnopovijesne informacije o djelu, nabrajaju sva njegova prethodna izdanja i literatura o njemu. Nakon toga slijede sve sačuvane varijante teksta; one su pomno tekstološki obrađene i objavljene s kritičkim aparatom. Kritička su čitanja tekstova priredili i popratne osvrte o tekstovima napisali Amir Kapetanović, Dragica Malić i Kristina Štrkalj Despot.

Ovakav tekstološki pristup, u kojem su sve poznate inačice nekog teksta ravnopravne, nov je u hrvatskoj filologiji, a odabran je stoga što odražava temeljne značajke srednjovjekovnoga teksta: varijantnost, slobodu kompiliranja i adiranja te anonimnost sastavljača. Primjera radi, samo pjesma *Sudac gnjevan hoće priti (Dies irae)* donesena je u devet inačica, *Va se vrime godišća* u šest inačica, itd.

U *Hrvatskom srednjovjekovnom pjesništvu* objavljuju se brojni zapisi pojedinih djela koji nikada prije nisu bili objavljeni u cijelosti, a prvi se put uopće objavljuje nekoliko djela što su dosad bila nepoznata javnosti. Izdanje je opremljeno s više od šezdeset slikovnih priloga u boji, pa čitatelji mogu doznati kako uistinu izgledaju izvori na kojima je knjiga nastala.

Autori ovoga nesvakidašnjeg djela postavili su sebi uistinu izniman cilj: da na jednome mjestu, u jednoj knjizi, prikupe korpus najstarijih zapisanih hrvatskih srednjovjekovnih stihova i time ponude izvorne tekstove iz danas dostupnih vrela, kako bi se daljnja filološka i književnopovijesna istraživanja mogla temeljiti na pouzdano objavljenoj građi. Taj krajnje zahtjevan zadatak uspjeli su ostvariti u punoj mjeri i na najvišoj razini. Bez pretjerivanja može se ustvrditi da su svojim djelom postavili nove standarde u objavljivanju i proučavanju hrvatske književne baštine.

Stoga je Povjerenstvo nagrade Dana hrvatske knjige s osobitim zadovoljstvom odlučilo da nagrada *Judita* za 2010. pripadne Amiru Kapetanoviću, Dragici Malić i Kristini Štrkalj Despot, tvorcima knjige *Hrvatsko srednjovjekovno pjesništvo*.

Zagreb – Split, 22. travnja 2011.

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE DANA HRVATSKE KNJIGE

NAGRADU »D A V I D I A S«

za najbolji prijevod djela ili najbolju knjigu,
odnosno studiju inozemnog kroatista o hrvatskoj književnoj baštini
u 2010. godini
dobio je

ISTVÁN LÓKÖS

za knjigu

PRISTUPI GJALSKOM

Matica hrvatska, Zagreb, 2010.

O b r a z l o ž e n j e:

Rijetko se za kojeg *inozemnog* slavista i kroatista može reći da je toliko zadužio našu književnost i kulturu kao što je to István Lőkös. Profesor na katedrama za komparativnu književnost u Debrecenu i Miskolcu, ugledni predavač na brojnim sveučilištima te sudionik brojnih znanstvenih i stručnih susreta, velik dio svojega predanog rada posvetio je hrvatskoj književnosti i kulturi u širokom rasponu od Marulića i Držića, Gundulića i Matoša, Krleže i Ujevića do naših dana. Kao plod njegovih zanimanja za hrvatske književne teme nastala je na mađarskom jeziku napisana *Povijest hrvatske književnosti* (1996.), za koju je 1997. nagrađen nagradom *Davidias*, a istom je nagradom vrednovan i njegov prepjev Marulićeve *Suzane* te pjesama *Tužen'je grada Hjeropolima* i *Molitva suprotiva Turkom* (2008.), kojima se – zajedno s prijevodom *Judite* na mađarski 1999. – uvrstio među najznačajnija svjetska imena književne marulologije.

I dok je u *Povijesti hrvatske književnosti* Lőkös podastro uvjerljivu sintezu hrvatske književnosti od srednjega vijeka do naših dana, s naglaskom na ključnim imenima i dominantnim dionicama hrvatske riječi u reljefnom spektru njezinih neprijepornih vrednota i umjetničkih postignuća, marni promicatelj hrvatske riječi prijevodom je Marulovih djela – u ediciji svjetskih klasika na mađarskom jeziku – rječito upozorio na iznimnu vrijednost hrvatskoga velikana, zdušno pridonoseći njegovoj svjetskoj recepciji i promociji. Zasluzene nagrade nisu bile samo dobrodošlo priznanje profesoru Lőkösu za ono što je napravio već i dodatni poticaj da ustraje na istom (promicateljskom) poslu. Dokaz su tomu, može se sa zahvalnošću reći, autorovi radovi i priopćenja koje smo imali prilike slušati i čitati, kao i ova nadasve vrijedna studija o Gjalskomu, kojom njezin autor, treći

put, s pravom zavrjeđuje ovogodišnje priznanje Dana hrvatske knjige, nagradu *Davidias*.

Knjiga *Pristupi Gjalskom* (MH, Zagreb, 2010.) plod je Lőköseva dugogodišnjeg zanimanja za jednog od najznačajnijih naših pisaca i nositelja europskih modernističkih tendencija u hrvatskoj literaturi na razmeđu stoljeća. Na gotovo 370 stranica u njoj je na uvid stavljeno iskustvo promišljanja djela pisca koji je, uz Krležu, po osobnom autorovu priznanju, znakovito pridonio njegovu zanimanju za hrvatsku knjigu. S uvjerenjem da djelo Ksavera Šandora Gjalskog predstavlja posebno vrijednu stranicu hrvatske književnosti na razmeđu realizma i modernizma te da se u njemu zrcale umjetničke tendencije koje će bitno obilježiti europsku literaturu na početku 20. stoljeća, Lőkös je knjigu koncipirao u dva dijela. U prvome je osvijetlio detalje piščeve biografije s naglaskom na sadržajima koji su imali odjek i u njegovoj književnosti. Krijepeći svoja čitanja brojnim detaljima iz *Rukoveti autobiografskih zapisa*, Lőkös uvjerava da je posrijedi prikupljanje »književnih doživljaja« i »suočavanje sa stvarnošću slojeva hrvatskoga društva« koji će presudno utjecati na formiranje njegova ljudskog i književnog svjetonazora.

Drugi dio Lőköseve knjige usmjeren je na interpretaciju glavnih književnih djela K. S. Gjalskog. Na prvome mjestu to je knjiga novela *Pod starim krovovima*, zaštitni znak piščeve književnosti, u kojoj na podlozi produktivnih stilskih dodirnica s književnošću ruskog majstora Turgenjeva otkriva autentičan svijet plemenitaških kurija neodvojiv od »pitoresknog krajobraza«, s njihovim »prepoznatljivim jezičnim izrazom«. Uz isticanje značenja knjige novela u hrvatskoj literaturi, posebno se osvrće na pripovijest *Roman portreta* u čijem govoru, s obiljem petrarkističkih stilskih toposa, otkriva ne samo »jednu od najumjetničkijih pripovjedaka« u knjizi nego i »jednu od najuspjelijih u cijeloj hrvatskoj pripovjedačkoj prozi«. U romanu *Na rođenoj grudi* Lőkös pak vidi »reprezentanta proznog impresionizma«, u *Janku Borislaviću* intertekstualne turgenjevlevske inspiracije i strukturu obogaćenu književnom vrstom žanrslike, u *Radmiloviću* najavu *Künstlerromana* koji će sjajnu elaboraciju doživjeti s Krležinim *Filipom Latinoviczem*, a *U noći* detaljnu analizu hrvatskoga društva sedamdesetih i osamdesetih godina 19. stoljeća, kao i svojevrsni obračun s vlastitim političkim uvjerenjima, odnosno odmak od »radikalnog pravaškog programa« i priklanjanje »Strossmayerovom umjetničkom programu«. Pozornost primjerenu vrijednosti Lőkös poklanja i romanima *Osvit*, *Za materinsku riječ*, *Dolazak Hrvata* te romanu *Pronevjereni ideali*, u kojem pak odčitava sumu književnoga i ljudskog angažmana K. S. Gjalskog i u kojem se, »sredstvima beletristike«, obračunava »sa svim ideologijama i nadama koje su ga zaokupljale za njegova dugog života, kojima je vjerovao iskreno, usprkos povremenim razočaranjima«.

Teško je osvrnuti se na sve poticaje ove vrijedne književne studije. U njezinoj su relevantnosti do izražaja došle brojne odlike Lőköseve akribičnosti: uzorno poznavanje teme kojom se bavi, osjećaj za detalj i nepatvoreni književni valer,

interpretacijska pouzdanost osnažena uvjerljivom argumentacijom, zavidno komparatističko poznavanje hrvatske i europske književne povijesti... Potonje je posebno vidljivo u načinima na koje osvjetljava mađarske motive u književnosti K. S. Gjalskog, podastirući činjenicu da je, neovisno o svojim časovitim nazorima, »uvijek simpatizirao mađarstvo«, prilažući – podsjećanjem na govor sličnih motiva u djelima mađarskih pisaca – još jedan prilog dubljem i boljem razumijevanju višestoljetnih hrvatsko-mađarskih veza.

Knjiga Istvana Lőkösa uistinu predstavlja istinsko obogaćenje hrvatske književne znanosti i kulture. Osim što sabire rezultate uglednog stranog slavista i komparatista o jednom našem autoru, ona posredno odgovara i na pitanje što naša književnost predstavlja u širem europskom kontekstu. Uvjeravajući da je riječ o književnosti čija brojna imena, o kojima je i do sada znakovito svjedočio, mogu biti izvorom bogatih doživljaja i vrijednih znanstvenih poticaja, studijom o Gjalskom Lőkös nas je iznova zadužio. Zahvaljujući mu na tome, neka ovogodišnja nagrada *Davidias* bude naše skromno uzdarje za sve što je ovaj kroatist i komparatist učinio u promicanju hrvatske knjige i književnosti u njezinu europskom ozračju.

Zagreb – Split, 22. travnja 2011.

DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA
POVJERENSTVO NAGRADE DANA HRVATSKE KNJIGE

NAGRADU »S L A V I Ć«
za najbolji autorski knjigom objavljeni prvijenac
u 2010. godini
dobila je

TANJA MRAVAK

za knjigu

MORAMO RAZGOVARATI
Algoritam, Zagreb, 2010.

O b r a z l o ž e n j e:

Knjiga dvadesetak kratkih priča i novela prva je knjiga Tanje Mravak (1974., Sinj), koja očigledno nastaje zajedno s priznanjima dobivenim za pojedine novele na natječajima, selekcijama kratke priče, te autoričnim ujednačavanjem glavnih obilježja svojega rukopisa. Stoga je prva knjiga Tanje Mravak začuđujuće zaokružena i čitka cjelina, koja okuplja čitav jedan svijet naizgled svakodnevnih, marginalnih detalja obiteljskoga i samačkog života. Koristeći se s mjerom dijalektalnim lokalizmima, stvarajući od njih duhovite i korisne jezične minijature, uz ponekad ironično obilježje i promjenu naracije (naslovna novela »Moramo razgovarati«), autorica pokazuje ne samo spisateljsku vještinu nego zalački i suptilno otkriva čitav jedan svijet naizgled svakodnevnoga, jednostavnog života. Ta krhka dramaturgija međuljudskih odnosa, često obavijena šutnjom, ali i dijalogom, koji uglavnom ne govori ono što je rečeno, nego rješava ono gorko i nerečeno, svakako je važna spisateljska osobnost autorice.

Moglo bi se reći kako su likovi novela često nečim pogođeni ili u životu nečim zakinuti, tako da priča pretpostavlja čitatelju sposobnost da zamijeti ono naizgled sitno i neprimjetno, osnovno zrno ljudskog nezadovoljstva, koje, skupljajući krhotine osobnosti i različitih uskrata, često ne uviđa vrijednosti vlastita života. Ta mora čovjekove svakidašnjice prisutna je u novelama Tanje Mravak, ona se otkriva i u naizgled običnim ritualima, hranjenja, odijevanja, a i sahrana (novela »Dok je trajao Roland Garros«), koji zapravo i skrivaju onu »dramaturgiju odgađanja« rješavanja naizgled malenih, a pogubnih međuljudskih odnosa.

Tu međusobnu »potrošenost energija« spisateljica s mjerom ublažava komičnom naracijom, duhovitim dodacima, koji ne smanjuju probleme junaka priča, nastojeći prije svega učiniti prepoznatljivom njihovu istinsku prirodu, bila ona dar patrijarhalnosti ili gotovo lakrdijaške mrzovolje. Stoga knjiga Tanje Mravak *Moramo razgovarati* ne nudi samo opise likova, dijaloge, događaje i stanja nego prenosi svojevrсну utihu, koja je onaj stvarni opis tišine što aktivno tumači i osvjetljava junake njezine prve knjige.

Upravo zrelost rečenice, ekonomiziranje dijalogom i tiha ironija tvorbene su značajke ovoga nagrađenog djela.

Zagreb – Split, 22. travnja 2011.